

Raadsvoorstel

Registratienummer:		Portefeuillehouder:	S. Hulman MSc
Van afdeling:	CS	Ter inzage gelegde stukken / bijlagen:	
Behandelend ambtenaar:	N Steur		<ul style="list-style-type: none">• Controleprotocol (bijlage)• Algemeen normenkader (bijlage)
Telefoonnummer:	67 81 79		
E-mail adres:	nsteur@denhelder.nl		
Onderwerp:	Vaststelling controleprotocol 2008 en 2009 en normenkader 2008 ten behoeve van de jaarrekeningcontrole 2008 en 2009 door de accountant.		

Gevraagd besluit:

1. Het controleprotocol voor de accountantscontrole van de jaarrekening 2008 en 2009 vast te stellen.
2. Het algemeen normenkader voor de rechtmatigheidscontrole vast te stellen.

Inleiding en aanleiding

Uw raad wordt gevraagd ten behoeve van de jaarrekeningcontrole het normenkader en controleprotocol vast te stellen. De accountant controleert daarbij de jaarrekening op getrouwheid en rechtmatigheid. In het controleprotocol worden de te hanteren goedkeurings- en rapporteringstoleranties vastgelegd die de accountant bij de controle van de jaarrekening zal hanteren.

Beoogd resultaat

Het controleprotocol en normenkader legt de basis voor de opdracht van uw Raad aan de accountant met betrekking tot de controle van de jaarrekening, een en ander in overeenstemming met het in 2005 met de accountant gesloten contract.

Kader

Gemeentewet, artikelen 186, 212 en 213
Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV)
Besluit Accountantscontrole Provincies en Gemeenten (BAPG)
Ministeriële circulaire Single Information Single Audit (SISA)
Kadernota Rechtmatigheid van het Platform Rechtmatigheid Provincies en Gemeenten
Financiële Beheersverordening ex artikel 212 Gemeentewet
Controleverordening ex artikel 213 Gemeentewet
Verordening op de Auditcommissie van de gemeente Den Helder

Argumenten / alternatieven

De controle op rechtmatigheid betreft het nagaan of baten, lasten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen. Rechtmatig wil zeggen: in overeenstemming met wet- en regelgeving en met de begroting. De wet en regelgeving betreft alle wetgeving boven het gemeentelijke niveau en de gemeentelijke verordeningen. Daarnaast wordt als algemeen aanvaard beschouwd dat raads- en collegebesluiten, voorzover die algemeen geldende regelingen betreffen, daar eveneens onder vallen. Bij dit alles gaat het alleen om wet- en regelgeving van financiële aard of met financiële consequenties. Conform de richtlijnen van de Minister van Binnenlandse Zaken dient uw raad de hierboven bedoelde wet- en regelgeving vast te leggen in een normenkader voor de controlerend accountant.

In het Besluit accountantscontrole Provincies en Gemeenten zijn minimumeisen voor de in de controle te hanteren goedkeuringstoleranties voorgeschreven.

De goedkeuringstolerantie is het bedrag dat de som van fouten in de jaarrekening of onzekerheden in de controle aangeeft, die in een jaarrekening maximaal mogen voorkomen, zonder dat de bruikbaarheid van de jaarrekening voor de oordeelsvorming door de gebruikers kan worden beïnvloed.

De minimumeisen zijn:

Goedkeuringstolerantie	Strekking accountantsverklaring:			
	Goedkeurend	Beperking	Oordeelonthouding	Afkeurend
Fouten in de jaarrekening (% lasten)	≤ 1%	>1%<3%	-	≥ 3%
Onzekerheden in de controle (% lasten)	≤ 3%	>3%<10%	≥ 10%	-

Op basis van de begroting 2008 en 2009 van de gemeente betekenen bovengenoemde percentages dat een totaalbedrag aan fouten in de jaarrekening van respectievelijk € 1,550 miljoen (2008) en € 1,670 miljoen (2009) en een totaal van onzekerheden van respectievelijk € 4,650 miljoen (2008) en € 5,032 miljoen (2009) de goedkeurende strekking van de accountantsverklaring niet zullen aantasten.

Uw raad wordt voorgesteld vorengenoemde goedkeuringstoleranties, die ook zijn toegepast bij de voorgaande jaarrekeningen, vast te stellen voor de jaarrekeningen 2008 en 2009.

Uw raad heeft de mogelijkheid de goedkeuringstoleranties scherper vast te stellen dan deze minimumeisen. Dit kan dan wel gevolgen hebben voor de inrichting van de accountantscontrole en het daaruit voortvloeiende offertebedrag.

Naast de goedkeuringstoleranties kan de raad rapporteringstoleranties vaststellen.

De rapporteringstolerantie is een bedrag dat gelijk is aan of lager is dan de bedragen voortvloeiend uit de goedkeuringstolerantie. Bij overschrijding van dit bedrag vindt rapportering plaats in het verslag van bevindingen. Uw raad wordt als rapporteringstolerantie voor de jaren 2008 en 2009 voorgesteld dat de accountant elke fout of onzekerheid van € 100.000 of meer rapporteert.

Het is van belang de accountant tijdig in kennis te stellen van het controleprotocol en het normenkader, zodat zij hiermee rekening kunnen houden bij de inrichting van hun interimcontrole en controle op de jaarrekening. Gelet hierop en mede gezien het feit dat het controleprotocol en het normenkader in de afgelopen jaren in essentie niet is gewijzigd, stellen wij u voor deze documenten voor de jaarrekening 2008 én 2009 vast te stellen.

Wellicht ten overvloede wordt hierbij nog opgemerkt dat de gemeente beschikt over een bestuurscommissie. De Bestuurscommissie voor Openbaar Primair Onderwijs is gebonden aan specifieke eisen die in het kader van de jaarverslaggeving door het Ministerie van OC&W worden gesteld. De bestuurscommissie levert een aparte jaarrekening inclusief accountantsverklaring inzake getrouwheid en rechtmatigheid aan die wordt geconsolideerd binnen de gemeentelijke jaarrekening.

Financiële consequenties

Geen financiële consequenties mits controleopdracht aan de accountant binnen het gesloten meerjarencontract kan worden uitgevoerd.

Juridische consequenties

Op grond van de vaststelling van het normenkader en het controleprotocol kan de opdracht aan de accountant voor het jaar 2008 wordt bevestigd en kan de accountant de controleopdracht accepteren.

Communicatie

Op basis van het vastgestelde besluit kan de opdracht aan de accountant voor het jaar 2008 worden bevestigd.

Aanpak / uitvoering

De auditcommissie zal namens de Raad periodiek overleg voeren met de accountant over de uit te voeren controle(s).

Den Helder, 24 november 2008.

Het Presidium van Den Helder,

S. Hulman MSc , burgemeester

mr. drs. M. Huisman , secretaris

CONTROLEPROTOCOL VOOR DE ACCOUNTANTSCONTROLE OP DE JAARREKENING 2008 en 2009 VAN DE GEMEENTE DEN HELDER

1. Inleiding

Bij besluit van 23 februari 2005 heeft de gemeenteraad aan Ernst & Young opdracht verstrekt de accountantscontrole als bedoeld in art 213 GW voor de gemeente Den Helder uit te voeren. Ter voorbereiding en ondersteuning van de uitvoering van de accountantscontrole moet de gemeenteraad echter nog een aantal zaken nader regelen, hetgeen op hoofdlijnen in dit controleprotocol plaatsvindt.

Object van controle is de jaarrekening 2008/2009 en daarmee tevens het financieel beheer over het jaar 2008/2009 zoals uitgeoefend door of namens het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Den Helder.

1.1 Doelstelling

Dit controleprotocol heeft als doel nadere aanwijzingen te geven aan de accountant over de reikwijdte van de accountantscontrole, de daarvoor geldende normstellingen en de daarbij verder te hanteren goedkeurings- en rapporteringstoleranties voor de controle van de jaarrekening 2008/2009 van de gemeente Den Helder

1.2 Wettelijk kader

De gemeentewet(GW), art. 213, schrijft voor dat de gemeenteraad één of meer accountants aanwijst als bedoeld in art. 393 eerste lid Boek 2 Burgerlijk Wetboek voor de controle van de in art 197 GW bedoelde jaarrekening en het daarbij verstrekken van een accountantsverklaring en het uitbrengen van een verslag van bevindingen.

In het kader van de opdrachtverstrekking aan de accountant kan de gemeenteraad nadere aanwijzingen geven voor te hanteren goedkeurings- en rapporteringstoleranties. Tevens zal in de opdrachtverstrekking duidelijk aangegeven moeten worden welke wet- en regelgeving in het kader van het financieel beheer onderwerp van rechtmatigheidscontrole zal zijn.

De gemeenteraad heeft op 10 december 2003 de verordening ex art 213 GW voor de controle op het financieel beheer en op de inrichting van de financiële organisatie van de gemeente Den Helder vastgesteld. In het raadsbesluit van 17 december 2007 is het bij de controle te hanteren normenkader in hoofdlijnen vastgelegd. Met dit controleprotocol stelt de gemeenteraad nadere aanwijzingen vast die specifiek van toepassing zijn voor het controlejaar 2008 en 2009.

1.3 Het proces van de accountantscontrole

De accountantscontrole kent de volgende 4 fasen:

1. vaststellen en bewaken van de doelstellingen van de opdracht.
2. onderzoeken en vaststellen van de risico's in (bedrijfs-)processen en risico's voor de jaarrekening
3. afstemmen van de werkzaamheden op de vastgestelde risico's, uitvoeren van de controlewerkzaamheden en leveren van toegevoegde waarde
4. afsluiten van de controle, oordeelsvorming, rapportering en evaluatie van de uitvoering van de opdracht

Ad 1. In de eerste fase worden de doelstellingen van de opdracht vastgesteld en wordt de controle, de communicatie en de rapportering zodanig gepland dat de doelstellingen kunnen worden gerealiseerd. In deze fase worden derhalve de wensen en de verwachtingen bepaald en het normenkader vastgesteld. Als start van de controlewerkzaamheden zullen "inventariserende gesprekken" worden gevoerd met de ingestelde audit-commissie. Het doel van deze gesprekken is inzicht te verkrijgen in de uit te voeren controleopdracht, de te hanteren goedkeurings- en rapporteringstoleranties, de voor het financieel beheer relevante wet- en regelgeving en de (bestuurlijke en ambtelijke) bijzondere aandachtspunten voor de controle.

Ad 2. Indien afgesproken dan wel noodzakelijk start in deze fase de tussentijdse controle (interimcontrole). Deze fase in het controleproces is gericht op een verdergaande inventarisatie en beoordeling van risico's in bedrijfsprocessen en risico's voor de jaarrekening in samenwerking met de ambtelijke organisatie. Het onderzoek richt zich op de *opzet* en *bestaan* van de beheersorganisatie en de beheersmaatregelen op procesniveau (procesanalyse). Hierbij wordt waar mogelijk gebruik gemaakt van de bestaande AO/IC beschrijvingen. Bij de uit te voeren risicoanalyse wordt de kwaliteit van het zelfcontrolerend vermogen van de

organisatie getoetst. Er wordt beoordeeld of de gemeente bereid is structureel aanvullende beheersmaatregelen te treffen en te toetsen op uitvoering (principe van een lerende organisatie).

Ad 3. In deze fase wordt verder invulling gegeven aan de uitkomsten van de risicoanalyse van de vorige fase en de toetsing van de feitelijke *werking* van de binnen de gemeente uitgevoerde beheersmaatregelen. De uitvoering van de beheersmaatregelen wordt procesgericht getoetst met deelwaarnemingen. Daarnaast worden aanvullende gegevensgerichte controlemaatregelen uitgevoerd zoals het leggen van verbanden tussen verschillende gegevensvastleggingen / bestanden (verbandcontrole), cijferbeoordelingen en detailcontroles. Alle controlewerkzaamheden worden uitgevoerd conform het daarvoor opgestelde werkprogramma. De accountant is verantwoordelijk voor het controleplan en de gemeente Den Helder is verantwoordelijk voor de (tijds-)planning en de informatieverstrekking middels een intern controledossier. Hoe hoger de kwaliteit van de beheersorganisatie hoe meer de accountant daarop kan steunen en des te minder accountantswerkzaamheden behoeven te worden uitgevoerd. Indien de accountant minder organisatorisch gericht en derhalve meer gegevensgerichte controles moet uitvoeren, wordt dit vooraf afgestemd met de audit-commissie dan wel een specifiek daaruit aangewezen persoon.

Ad 4. De laatste fase in de controleaanpak omvat het afsluiten van de controle, het samenvatten van de controlebevindingen en de geconstateerde onrechtmatigheden, de evaluatie van de uitkomsten van de werkzaamheden en de oordeelsvorming voor de af te geven accountantsverklaring alsook de werkwijze van de accountant. De accountant maakt een samenvattend memo van de controlebevindingen en de consequenties daarvan voor de jaarrekening. Geconstateerde (totaal-)afwijkingen worden getoetst aan de goedkeurings- en rapporteringstolerantie. Op basis van deze analyse van de afwijkingen bepaalt de accountant welke bevindingen moeten worden opgenomen in het verslag van bevindingen. Indien het totaal van de afwijkingen groter is dan de door de raad vastgestelde goedkeuringstolerantie zal dat consequenties hebben voor de strekking van de accountantsverklaring.

2 Algemene uitgangspunten voor de controle (getrouwheid én rechtmatigheid)

Zoals in art 213 GW is voorgeschreven zal de controle van de in artikel 197 Gemeentewet bedoelde jaarrekening uitgevoerd door de door de raad benoemde accountant gericht zijn op het afgeven van een oordeel over:

- de getrouwe weergave van de in de jaarrekening gepresenteerde baten en lasten en de activa en passiva;
- het rechtmatig tot stand komen van de baten en lasten en balansmutaties in overeenstemming met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen, alsmede de in de bijlage bij dit protocol opgenomen interne regelgeving, voor zover dit de besluitvorming van de gemeenteraad betreft inzake het financieel beheer;;
- de inrichting van het financieel beheer en de financiële organisatie gericht op de vraag of deze een getrouwe en rechtmatige verantwoording mogelijk maken;
- het in overeenstemming zijn van de door het college opgestelde jaarrekening met de bij of krachtens algemene maatregel van bestuur te stellen regels bedoeld in artikel 186 Gemeentewet (Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten);
- de verenigbaarheid van het jaarverslag met de jaarrekening.

Bij de controle zullen de nadere regels die bij of krachtens algemene maatregel van bestuur worden gesteld op grond van artikel 213, lid 6 Gemeentewet (Besluit Accountantscontrole Provincies en Gemeenten) alsmede de Richtlijnen voor de Accountantscontrole (NIVRA) bepalend zijn voor de uit te voeren werkzaamheden.

Onder rechtmatigheid wordt begrepen de definitie volgens het Besluit Accountantscontrole Provincies en Gemeenten (BAPG) dat de in de rekening verantwoorde lasten, baten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen, dat wil zeggen "in overeenstemming zijn met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen, waaronder gemeentelijke verordeningen".

In het BAPG wordt een onderscheid gemaakt tussen het juridische begrip "rechtmatigheid" en "de rechtmatigheid in het kader van de accountantscontrole".

Bij rechtmatigheid in het kader van de accountantscontrole bestaat er een duidelijke relatie met het financiële beheer. Er moet worden vastgesteld dat *baten, lasten en balansmutaties* rechtmatig tot stand zijn gekomen. De accountant hoeft niet vast te stellen of alle handelingen binnen de gemeente conform de geldende wet- en regelgeving zijn verricht. De aandacht blijft beperkt tot die handelingen waaruit financiële gevolgen voortkomen die als baten, lasten en/ of balansmutaties in de jaarrekening dienen te worden verantwoord. Met andere woorden: het gaat om de financiële beheershandelingen. Voorbeelden hiervan zijn: Overdrachten aan of van natuurlijke personen en rechtspersonen (bijvoorbeeld subsidies, uitkeringen, belastingen en heffingen)

Transacties waarbij een tegenprestatie wordt verkregen of geleverd.
 Financieringen, waaronder opgenomen en uitgezette leningen en daarbij behorende rente en aflossingen.
 Vermogensmutaties zoals mutaties van reserves en voorzieningen en de afschrijvingsystematiek.
 Bovenstaande sluit in beginsel regels uit met betrekking tot handelingen en beslissingen van niet-financiële aard (bijvoorbeeld in relatie tot arbeidsomstandighedenwet of de privacywetgeving).
 Hierop dienen twee belangrijke nuances te worden aangebracht:

- Handelingen en beslissingen van niet-financiële aard dienen wel in algemene zin te worden betrokken bij de inschatting van het algemene risicobeleid en –beheer van de gemeente. De ratio hiervan is dat niet-financiële handelingen wel kunnen leiden tot financiële risico's waarvoor bijvoorbeeld een voorziening zou moeten worden gevormd. Conform het BAGP dienen de niet financiële beheershandeling marginaal door de accountant te worden getoetst.
- De accountant gaat na of het jaarverslag geen tegenstrijdigheden bevat ten opzichte van de jaarrekening. Zo worden de paragrafen in het jaarverslag niet op rechtmatigheidsaspecten getoetst. Wel wordt dus gekeken of het beeld dat in de paragrafen wordt gegeven niet botst met de jaarrekening.

Met ingang van 2006 zijn ook de bepalingen uit de circulaires van het Ministerie van Binnenlandse zaken met betrekking tot Single Information Single Audit (SISA) van toepassing. Op grond hiervan wordt ter vervanging van specifieke uitkeringen door de gemeente een bijlage bij de jaarrekening opgesteld en door de accountant getoetst.

3 Te hanteren goedkeurings- en rapporteringstoleranties

De accountant accepteert in de controle bepaalde toleranties en richt de controle daarop in. De accountant controleert niet ieder document of iedere financiële handeling, maar richt de controle zodanig in dat voldoende zekerheid wordt verkregen over het getrouwe beeld van de jaarrekening en de rechtmatigheid van de verantwoorde baten en lasten en balansmutaties en financiële beheershandelingen met een belang groter dan de vastgestelde goedkeuringstolerantie¹. De accountant richt de controle in op het ontdekken van belangrijke fouten en baseert zich daarbij op risicoanalyse, vastgestelde toleranties en statische deelwaarnemingen en extrapolaties.

In het Besluit accountantscontrole Provincies en Gemeenten zijn minimumeisen voor de in de controle te hanteren goedkeuringstoleranties voorgeschreven. Provinciale Staten en Gemeenteraden mogen de goedkeuringstoleranties scherper vaststellen dan deze minimumeisen. Dit moet dan wel worden toegelicht in de accountantsverklaring. De minimumeisen zijn:

Goedkeuringstolerantie	Strekking accountantsverklaring:			
	Goedkeurend	Beperking	Oordeelonthouding	Afkeurend
Fouten in de jaarrekening (% lasten)	≤ 1%	>1%<3%	-	≥ 3%
Onzekerheden in de controle (% lasten)	≤ 3%	>3%<10%	≥ 10%	-

Naast deze kwantitatieve benadering zal de accountant ook een kwalitatieve beoordeling hanteren (professional judgement). De weging van fouten en onzekerheden vindt ook plaats op basis van professional judgement.

De definitie van de goedkeuringstolerantie is:

De goedkeuringstolerantie is het bedrag dat de som van fouten in de jaarrekening of onzekerheden in de controle aangeeft, die in een jaarrekening maximaal mogen voorkomen, zonder dat de bruikbaarheid van de jaarrekening voor de oordeelsvorming door de gebruikers kan worden beïnvloed.

De goedkeuringstolerantie is bepalend voor de oordeelsvorming, de strekking van de af te geven accountantsverklaring.

¹ Door de toepassing van een risicoanalyse kan het zo zijn dat niet alle transacties die groter zijn dan de vastgestelde goedkeuringstolerantie individueel worden gecontroleerd. Ook kunnen andere gegevensgerichte werkzaamheden dan deelwaarnemingen worden toegepast. Met name door toepassing van cijferanalyse (verbandcontroles) kan het aantal deelwaarnemingen worden beperkt.

Naast de goedkeuringstoleranties wordt onderkend de rapporteringtolerantie. Deze kan als volgt worden gedefinieerd:

De rapporteringtolerantie(s) is een bedrag dat gelijk is aan of lager is dan de bedragen voortvloeiend uit de goedkeuringstolerantie. Bij overschrijding van dit bedrag vindt rapportering plaats in het verslag van bevindingen. Een lagere rapporteringstolerantie leidt in beginsel niet tot aanvullende controlewerkzaamheden, maar wel tot een uitgebreidere rapportage van bevindingen. De rapporteringstolerantie kan worden vastgesteld op een percentage, bijvoorbeeld 80%, van de goedkeuringstolerantie of op een maatschappelijk relevant geacht absoluut bedrag zoals € 100.000. De rapporteringtoleranties kunnen zich verder toespitsen op die elementen die de raad specifiek nader terug wil zien, zonder dat dit de controletoleranties zelf beïnvloedt.

De rapporteringtolerantie wordt door de gemeenteraad vastgesteld, met inachtneming van bovengenoemde minimumeisen. De accountant richt de controle in rekening houdend met de rapporteringtolerantie om te kunnen waarborgen dat alle gesignaleerde onrechtmatigheden die dit bedrag overschrijden ook daadwerkelijk in het verslag van bevindingen worden opgenomen.

In het hierna opgenomen schema zijn de goedkeuringstolerantie en de rapporteringtolerantie(s) opgenomen zoals door de gemeenteraad vastgesteld voor het controlejaar 2008 en 2009.

<i>Goedkeuringstolerantie</i>	<i>Goedkeurend</i>	<i>Beperking</i>	<i>Oordeelonthouding</i>	<i>Afkeurend</i>
<i>Fouten in de jaarrekening (% lasten)</i>	$\leq 1\%$	$>1\% < 3\%$	-	$\geq 3\%$
<i>Onzekerheden in de controle (% lasten)</i>	$\leq 3\%$	$>3\% < 10\%$	$\geq 10\%$	-

Op basis van de begroting 2008 van de gemeente betekenen bovengenoemde percentages dat een totaalbedrag aan fouten in de jaarrekening van circa € 1,550 miljoen en een totaal van onzekerheden van circa € 4,650 miljoen de goedkeurende strekking van de accountantsverklaring niet zullen aantasten.

Op basis van de begroting 2009 van de gemeente betekenen bovengenoemde percentages dat een totaalbedrag aan fouten in de jaarrekening van circa € 1,670 miljoen en een totaal van onzekerheden van circa € 5,032 miljoen de goedkeurende strekking van de accountantsverklaring niet zullen aantasten.

Voor de rapporteringstolerantie stelt de raad als maatstaf dat de accountant elke fout of onzekerheid \geq € 100.000 rapporteert.

Naast vorengenoemde rapporteringstolerantie gelden vanuit de ministeriele circulaire Single Information Single Audit (SISA) ten behoeve van de hieronder vallende regelingen afwijkende toleranties t.w.

1. € 10.000 indien de lasten kleiner dan of gelijk aan € 100.000 zijn;
2. 10% indien de lasten groter dan € 100.000 en kleiner dan of gelijk aan € 1.000.000 zijn
3. € 100.000 indien de lasten groter dan € 1.000.000 zijn.

Voor zover relevant en mogelijk zullen geconstateerde fouten worden gecorrigeerd.

4 Reikwijdte accountantscontrole rechtmatigheidstoetsing

Voor een toelichting op het begrip rechtmatigheid in relatie tot de accountantscontrole bij gemeenten en provincies wordt verwezen naar de Nota van toelichting bij het Besluit accountantscontrole gemeenten (Staatsblad 2002, 68), het NIVRA-discussierapport 'Financiële rechtmatigheid(s)controle' bij gemeenten en provincies' de NIVRA Audit Alert 15 en de ledenbrief van de VNG 'Accountantscontrole 2004' van 12 augustus 2004. Voor de invulling van de reikwijdte van de controle worden de uitgangspunten gehanteerd zoals opgenomen in de 'kadernota's' rechtmatigheid zoals opgesteld door het Platform Rechtmatigheid Provincies en Gemeenten (PRPG).

In het kader van de rechtmatigheidscontrole kunnen 9 rechtmatigheidscriteria worden onderkend: het begrotingscriterium, het voorwaardencriterium, het misbruik en oneigenlijk gebruikcriterium, het calculatiecriterium, het valuteringscriterium, het adresseringscriterium, het volledigheidscriterium, het aanvaardbaarheidscriterium en het leveringscriterium.

In het kader van het getrouwheidsonderzoek wordt al aandacht besteed aan de meeste van deze criteria. Voor de oordeelsvorming over de rechtmatigheid van het financieel beheer zal extra aandacht besteed moeten worden aan de volgende rechtmatigheidscriteria:

1. Het begrotingscriterium;
2. Het misbruik en oneigenlijk gebruik criterium (M&O-criterium);
3. Het voorwaarden criterium.

In de Audit Alert 13 van het NIVRA d.d. 15 juli 2004 is over deze rechtmatigheidscriteria onder meer het volgende opgenomen.

Ad 1. Als blijkt dat de gerealiseerde lasten zoals weergegeven in de jaarrekening hoger zijn dan de geraamde bedragen met inbegrip van de laatste begrotingswijziging, is – voor zover het de begrotingsoverschrijdingen betreft - mogelijk sprake van onrechtmatige uitgaven. De overschrijding kan namelijk in strijd zijn met het budgetrecht van de gemeenteraad zoals geregeld in de Gemeentewet. Voor de afsluitende oordeelsvorming is van belang in hoeverre de begrotingsoverschrijding past binnen het door de gemeenteraad geformuleerde beleid en/of wordt gecompenseerd door aan de lasten gerelateerde hogere inkomsten. Het bepalen of respectievelijk welke begrotingsoverschrijdingen al dan niet verwijtbaar zijn, is voorbehouden aan de raad.

Ad 2. Gemeenten zullen een beleid ter voorkoming en bestrijding van misbruik en oneigenlijk gebruik moeten hebben. In het jaarverslag en/of de toelichting op de jaarrekening verantwoordt het college zich over de opzet, de uitvoering en de resultaten van het M&O-beleid. Indien een gemeente geen toereikend M&O-beleid voert kan dit gevolgen hebben voor het accountantsoordeel. Indien bij een toereikend M&O-beleid dat in voldoende mate is uitgevoerd toch een belangrijke (materiële) onzekerheid – die inherent is aan de regeling – blijft bestaan met betrekking tot de rechtmatigheid van de uitgaven of ontvangsten en deze niet verder kan worden gereduceerd, dient de accountant te beoordelen of deze onzekerheid in de toelichting bij de jaarrekening adequaat wordt weergegeven.

Ad 3. Besteding en inning van gelden door een gemeente zijn aan bepaalde voorwaarden verbonden waarop door de accountant moet worden getoetst. Deze voorwaarden liggen vast in wetten en regels van hogere overheden en de (eigen) gemeentelijke regelgeving.

De precieze invulling verschilt per wet respectievelijk regeling respectievelijk verordening.

Voor alle geldstromen dient ondubbelzinnig vast te staan welke voorwaarden er op van toepassing zijn. De door hogere overheden gestelde voorwaarden liggen volledig vast. Dit geldt echter niet voor de voorwaarden in de gemeentelijke regelgeving. Omdat er (nog) geen generieke criteria zijn vastgesteld, dient de accountant over zowel de generieke als de specifieke criteria in overleg te treden met de raad.

De raad is op gemeentelijk niveau kadersteller en wordt geacht de norm te stellen waaraan het college moet worden getoetst. Een gemeenteraad dient dan ook – ambtelijk voorbereid - **eerst het normenkader te bepalen en vast te stellen**. Dit betekent dat de betreffende voor de gemeente geldende wet- en regelgeving dient te worden geïnventariseerd.

Concreet betekent dit, de inventarisatie van de externe wet- en regelgeving alsmede de inventarisatie van de (eigen regelingen) **verordeningen, kaderstellende raadsbesluiten en beleidsregels van het college waarnaar in verordeningen worden verwezen, alsmede betreffende de gemeentelijke aanbestedingsrichtlijnen en subsidieverstrekking, voorzover hierin financiële beheershandelingen worden geregeld**.

Het te hanteren normenkader is als bijlage aan dit protocol toegevoegd.

Indien deze normstelling niet door de raad is ingevuld, kan door de accountant geen volkomen controle worden uitgevoerd, en kan de accountant de opdracht voor de accountantscontrole van de gemeente (incl. het getrouwheidsoordeel) niet aanvaarden..

Het normenkader, dat als basis dient voor de opdrachtverstrekking van de accountant, bestaat dus uit een overzicht van de geldende externe en eigen regelgeving met betrekking tot de financiële beheershandelingen, voorzover dit de "spelregels" tussen raad en college van B&W betreffen.. Dit normenkader vormt de basis voor de inrichting van de beheersorganisatie. Dit is de verantwoordelijkheid van het College van B&W. Met adequate beheersmaatregelen moet de rechtmatigheid van het financieel; beheer worden gewaarborgd. Om te kunnen bepalen welke beheersmaatregelen relevant zijn is van belang om inzicht te hebben in de bepalingen in de externe en interne wet- en regelgeving die financiële consequenties voor de gemeente Den Helder kunnen hebben. Dit noemen wij het toetsingskader. Het College van Burgemeester en Wethouders is verantwoordelijk voor de inventarisatie van het toetsingskader alsmede het inrichten van de beheersorganisatie en het bepalen welke beheersmaatregelen moeten worden getroffen en welke interne controlemaatregelen moeten worden uitgevoerd teneinde te waarborgen dat de bepalingen uit de externe en interne regelgeving worden nageleefd. De accountant test bij zijn controle de effectieve opzet en werking van de beheersorganisatie.

Voor het verkrijgen van een "rechtmatigheidsverklaring" dienen in de controle - naast de bestaande 6 criteria voor zover mogelijk en relevant ook de nieuwe criteria te worden betrokken, echter alleen voor zover het gaat om financiële beheershandelingen, te weten:

- **begrotingscriterium**, voorkomen van overschrijdingen, tijdige melding daarvan, verwerken van mogelijke overschrijdingen in een formele begrotingswijziging en indien dit in tijd gezien niet meer mogelijk is het in de jaarrekening opnemen met een duidelijke toelichting. Dit laatste is alleen mogelijk voor overschrijdingen die passen in het vigerende raadsbeleid. Van belang is nog wel, dat in de gemeente Den Helder de begroting is geautoriseerd op programmaniveau zodat onder- en overschrijdingen op productniveau geen gevolgen hebben voor het oordeel van de accountant
- **M & O criterium**, een verifieerbare check op de toepassing van interne procedures, waarbij wordt gekeken of de door derden verstrekte gegevens juist en volledig zijn (=misbruik) en of er geen (rechts)handelingen zijn verricht die in strijd zijn met het doel of de strekking van de regeling (=oneigenlijk gebruik). Te denken valt in deze aan het verstrekken van uitkeringen, subsidies of verlenen van kwijtschelding.
- **Voorwaardencriterium**, een verifieerbare (interne) controle op naleving van de gestelde voorwaarden. Besteding en inning van gelden zijn aan bepaalde voorwaarden verbonden. Deze voorwaarden liggen vast in wetten en regels van hogere overheden en de (eigen) gemeentelijke regelgeving. De gestelde voorwaarden hebben in het algemeen betrekking op:
 - De omschrijving van de doelgroep respectievelijk het project;
 - De heffings- en/of declaratiegrondslag;
 - Normbedragen (denk aan hoogte en duur);
 - De bevoegdheden;
 - Het voeren van een administratie;
 - Het verkrijgen en bewaren van bewijsstukken;
 - Aan te houden termijnen besluitvorming, betaling, declaratie e.d.

De precieze invulling verschilt per wet respectievelijk regeling respectievelijk verordening.

5. Bijzondere aandachtspunten in de controle

Indien de audit-commissie daar behoefte aan heeft, kan zij in de voorafgaande gesprekken tussen de accountant en de audit-commissie, bijzondere aandachtspunten aan de accountant meegeven voor de controle. Vooraf vindt afstemming plaats of en in hoeverre de (onderzoeken van) bijzondere onderwerpen onder de reikwijdte van het contract vallen.

De bijzondere aandachtspunten worden tezamen met eventuele overige specifieke afspraken over de planning van de controle, tijdstippen van rapportage etcetera (zie tevens hoofdstuk 6, eerste aandachtspunt) vastgelegd in een jaarlijkse opdrachtbrief.

6. Rapportering accountant

Tijdens en na afronding van de controlewerkzaamheden rapporteert de accountant hierna in het kort weergegeven als volgt:

Interim-controles

In de tweede helft van het jaar wordt door de accountant een zogenaamde interim-controle uitgevoerd (indien van toepassing). Over de uitkomsten van die tussentijdse controle wordt een verslag uitgebracht. Bestuurlijk relevante zaken worden – op grond van de overeengekomen rapportage wensen - ook aan de gemeenteraad gerapporteerd.

Verslag van bevindingen

Overeenkomstig de gemeentewet wordt omtrent de controle een verslag van bevindingen uitgebracht aan de raad en in afschrift aan het College van Burgemeester en Wethouders.

In het verslag van bevindingen wordt gerapporteerd over de opzet en uitvoering van het financiële beheer en of de beheersorganisatie een getrouw en rechtmatig financieel beheer en een rechtmatige verantwoording daarover waarborgen.

Uitgangspunten voor de rapportagevorm

Gesignaleerde onrechtmatigheden worden toegelicht gespecificeerd naar de aard van het criterium (begrotingscriterium, voorwaardencriterium, etc.).

Fouten of onzekerheden die de rapporteringstolerantie als bedoeld in hoofdstuk 3 van dit controleprotocol overschrijden, worden weergegeven in een apart overzicht bij het verslag van bevindingen. De accountant rapporteert ook over eventuele bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en de continuïteit van de door de gemeente gehanteerde geautomatiseerde informatieverzorging.

Accountantsverklaring

In de accountantsverklaring wordt op een gestandaardiseerde wijze, zoals wettelijk voorgeschreven, de uitkomst van de accountantscontrole weergegeven, zowel ten aanzien van de getrouwheid als de rechtmatigheid. Deze accountantsverklaring is bestemd voor de gemeenteraad, zodat deze de door het College van Burgemeester en Wethouders opgestelde jaarrekening kan vaststellen.

ALGEMEEN NORMENKADER VOOR DE RECHTMATIGHEIDSCONTROLE

GEMEENTE DEN HELDER november 2008

Programma's/ producten	Specifieke activiteit	Wetgeving extern	Regelgeving intern
Algemeen Bestuur en ondersteunende processen	Algemeen bestuur	<ul style="list-style-type: none"> • Grondwet • Gemeentewet • Wet gemeenschappelijke regelingen • Algemene wet bestuursrecht • Wet bescherming persoonsgegevens • Archiefwet 	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeenschappelijke regeling Historisch Centrum Alkmaar • Archiefverordening 2005 • Organisatieverordening Den Helder 2001 • Besluit informatiebeheer 1997 • Besluit Mandaat, Machtiging en Volmacht 2005 • Nota inzake bestrijding misbruik en oneigenlijk gebruik gemeentelijke regelingen • Gedragscode voor college en leden van de gemeenteraad • Informatieprotocol • Nota Verbonden partijen/Deelnemingen • Nota Waarvan acte • Procedureregeling begrotingswijzigingen • Budgethoudersregeling • Beleidsplan informatiebeveiliging • Privacyreglement E-mail en Internetgebruik • Protocol voor het gebruik van e-mail
	Algemeen financieel middelenbeheer	<ul style="list-style-type: none"> • Grondwet • Burgerlijk Wetboek • Gemeentewet • Besluit Begroting en Verantwoording • Wet gemeenschappelijke regelingen • Algemene wet bestuursrecht • Financiële Verhoudingswet 1996 • BTW-compensatiefonds • Rechtspositiebesluit Raad en commissieleden • Archiefwet 	<ul style="list-style-type: none"> • Verordening ex art 212 Gemeentewet: financieel beleid, beheer en inrichting financiële organisatie • Verordening ex art. 213 Gemeentewet: controle • Verordening ex art. 213a Gemeentewet: doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoeken • Verordening op de rekenkamercommissie • Verordening raads- en commissieleden • Verordening kostenvergoedingen wethouders • Tarievenverordening voor diverse diensten en werkzaamheden door de gemeente Den Helder • Verordening regelende de inning en betaling van gemeentegelden door andere ambtenaren dan de gemeentelijke ontvanger op grond van art.127a Gemeentewet • Verordening Auditcommissie • Nota Rente en Afschrijvingsbeleid • Nota Reserve's en

			<p>Voorzieningen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nota Kostprijsberekening • Onderzoeksplan college doelmatigheid en doeltreffendheid
	Treasurybeheer	<ul style="list-style-type: none"> • Wet financiering decentrale overheden 	<ul style="list-style-type: none"> • Treasurystatuut gemeente Den Helder
	Arbeidsvoorwaarden en personeelsbeleid	<ul style="list-style-type: none"> • Ambtenarenwet • Fiscale wetgeving • Sociale verzekeringswetten 	<ul style="list-style-type: none"> • Arbeidsvoorwaardenregeling gemeente Den Helder 2004 • Bezoldigingsregeling • Regeling Deeltijdarbeid • Regeling Legitimatiebewijs • Regeling melding vermoeden misstand • Regeling nevenwerkzaamheden 1998 • Regeling tegemoetkoming woon/werkverkeer • Regeling ter vergoeding van wachtdiensten • Regeling ter vergoeding van reis- en verblijfskosten • Regeling Sociaal Statuut 2002 • Spaarloonregeling • Werktijdenregeling • Regeling uitruil arbeidsvoorwaarden 2006 • Procedureregeling systematische functiewaardering • Kledingreglement gemeentepersoneel • Reglement bedrijfssport • Regeling Bedrijfshulpverlening • Gedragscode gemeente Den Helder • Regeling commissie bezwaarschriften rechtspositie ambtenaren • Notitie Eed en Belofte • Notitie Geschenkenbeleid • Notitie Handhaving Integriteitsbeleid • Notitie Vertrouwenscommissie en Vertrouwenspersonen Integriteit
	Inkopen en contractbeheer	<ul style="list-style-type: none"> • EU-aanbestedingsregels 	<ul style="list-style-type: none"> • Beleid(skaders) Inkoop en aanbesteding gemeente Den Helder • Inkoopactieplan 2007-2010 • Mandaatregister • Algemene Inkoopvoorwaarden gemeente Den Helder
Burgerzaken en Belastingen	Burgerlijke stand en afgifte documenten	<ul style="list-style-type: none"> • Burgerlijk Wetboek • Gemeentewet • Wet GBA • Wet rechten burgerlijke stand 	<ul style="list-style-type: none"> • Verordening Burgerlijke Stand • Verordening voor de gemeentelijke Basisadministratie persoonsgegevens • Verordening Persoonsregistratie Den Helder 1990

			<ul style="list-style-type: none"> • Verordening leges
	Parkeerbeheer	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeentewet • Wet Mulder administratiefrechtelijke heffingen 	<ul style="list-style-type: none"> • Verordening parkeerbelastingen • Parkeerverordening
	Belastingen algemeen	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeentewet 	<ul style="list-style-type: none"> • Regeling gemeentelijke belastingen • Beleidsregels voor het aanwijzen van een belastingplichtige in een keuzesituatie • Beleidsregels inzake de toepassing van de wegingsfactor proceskosten in belastingzaken • Aanstellingsbesluit tot onbezoldigd gemeenteambtenaar en aanwijzingsbesluit voor de verzending van aanslagbiljetten voor diverse benoemde belastingen • Aanwijzingsbesluit heffingsambtenaar • Aanwijzingsbesluit invorderingsambtenaar • Aanwijzingsbesluit medewerkers belastingen • Aanwijzingsbesluit belastingdeurwaarders • Aanwijzingsbesluit voor de verzending van aanslagbiljetten • Aanwijzingsbesluit inlichtingenverplichtingen
	OZB	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeentewet • Wet waardering Onroerende Zaken 	<ul style="list-style-type: none"> • Verordening onroerende zaakbelastingen • Beleidsregels voor het aanwijzen van een WOZ-belanghebbende in een keuzesituatie
	Toeristenbelasting	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeentewet 	<ul style="list-style-type: none"> • Verordening toeristenbelasting 1996
	Forensenbelasting	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeentewet 	<ul style="list-style-type: none"> • Verordening forensenbelasting 1996
	Grafrechten	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeentewet • Wet op de Lijkbezorging 	<ul style="list-style-type: none"> • Verordening lijkbezorgingsrechten 1997
	Hondenbelasting	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeentewet 	<ul style="list-style-type: none"> • Verordening hondenbelasting 1997
	Marktgeld	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeentewet 	<ul style="list-style-type: none"> • Verordening marktgeld 1996
	Reclame en precariorechten	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeentewet 	<ul style="list-style-type: none"> • Verordening precariobelasting 1997
	Kwijtschelding	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeentewet • Invorderingswet 1990 • Leidraad invordering 1990 	<ul style="list-style-type: none"> • Verordening kwijtschelding 1996
Openbare orde en veiligheid	Handhaving	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeentewet • Wet tijdelijk huisverbod • Wet bestuurlijke ophouding 	<ul style="list-style-type: none"> • Algemene plaatselijke verordening 2005 • Drank- en horecaverordening Den Helder 2005

		<ul style="list-style-type: none"> Wet BIBOB 	<ul style="list-style-type: none"> Buitenruimteverordening Binnenstad Den Helder 2007 Lokaal Integraal Veiligheidsprogramma 2006-2009 Beleidsnota "Meer dan handhaving" Wijkveiligheidsplan Visbuurt 2006-2009 "Samen voor veiligheid in de buurt: doen we!" Verordening speelautomatenhallen Nota herijking lokaal softdrugsbeleid 2007
		<ul style="list-style-type: none"> Winkeltijdenwet 	<ul style="list-style-type: none"> Algemene plaatselijke verordening 2005 Verordening inzake de winkeltijden Marktverordening Den Helder 1993 Verordening marktgelden 1996 Verordening op de weekmarkten Den Helder 2007
	Brandweer en Rampenbestrijding	<ul style="list-style-type: none"> Brandweerwet 1995 Wet rampen en zware ongevallen 	<ul style="list-style-type: none"> Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Noord-Holland Noord Verordening regelende de vergoedingen voor diensten en werkzaamheden ten behoeve van derden door de gemeentelijke brandweer Organisatieverordening Brandweer Besluit vergoeding wachtdiensten brandweer Brandweerverordening
	Brandbeveiligingsvergunningen	<ul style="list-style-type: none"> Gemeentewet 	<ul style="list-style-type: none"> Brandbeveiligingsverordening
	Woonwagens	<ul style="list-style-type: none"> Gemeentewet 	<ul style="list-style-type: none"> Verordening gebruik Woonwagenkamp Den Helder Huisvestingsverordening Den Helder Verordening op tijdelijk verblijf houdende Woonwagens
Vreemdelingenzaken en integratie	Integratie	<ul style="list-style-type: none"> Wet Inburgering (WI) Wet Inburgering Nieuwkomers (WIN) Tijdelijke regeling inburgering allochtone vrouwen nG-31 	<ul style="list-style-type: none"> Invoeringsnotitie Wet Inburgering 2007 Verordening Wet inburgering gemeente Den Helder 2007 Nota Oudkomersbeleid Beleidsregels Boete Wet Inburgering
Verkeer en Vervoer	Wegenbeheer	<ul style="list-style-type: none"> Wegenverkeerswet 1994 Besluit administratieve bepalingen wegverkeer Wet personenvervoer 	<ul style="list-style-type: none"> Parkeerverordening + collegebesluiten Algemene Plaatselijke Verordening 2005
	Havenbeheer	<ul style="list-style-type: none"> Binnenscheperwet Besluit administratieve bepalingen wegverkeer 	<ul style="list-style-type: none"> Verordening recreatieve bedrijfsvaartuigen gemeente Den Helder

			<ul style="list-style-type: none"> • Woonschepenverordening • Havenverordening Den Helder 1996 • Verordening haven- en kadegeld 1998 • Verordening op de heffing en invordering van liggeld woonschepen Den Helder 1998
Groen en milieubeheer	Groenbeheer	<ul style="list-style-type: none"> • Boswet • Kaderwet LNV-subsidies • Wet Geluidhinder • Besluit Bodemkwaliteit • Wet Bodembescherming • Besluit Luchtkwaliteit • Wet Geruhinder • Wet Ammoniak • Natuurbeschermingswet • Flora- en Faunawet 	<ul style="list-style-type: none"> • Algemene plaatselijke verordening 2005
	Afvalstoffenbeheer	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeentewet 	<ul style="list-style-type: none"> • Afvalstoffenverordening • Verordening reinigingsheffingen 1997
	Rioolbeheer en reiniging	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeentewet • Wet op de waterhuishouding • Waterleidingwet • Wet milieubeheer 	<ul style="list-style-type: none"> • Verordening reinigingsheffingen 1997 • Verordening rioolrechten 1997
	Milieubeheer	<ul style="list-style-type: none"> • Wet belastingen op Milieugrondslag • Wet Milieubeheer • Wet Bodembescherming 	<ul style="list-style-type: none"> • Bodemkwaliteitskaart • Bodembeheerplan
Stedelijke ontwikkeling, wonen en economie	Grondexploitatie	<ul style="list-style-type: none"> • Wet ruimtelijke ordening • Besluit op de ruimtelijke ordening • Gebruiksbesluit 	<ul style="list-style-type: none"> • Exploitatieverordening 2002 • Verordening schadeadvies ruimtelijke ordening gemeente Den Helder • Nota grondbeleid • Nota grondprijzen Den Helder 2006
	Intensivering Stedelijke Vernieuwing	<ul style="list-style-type: none"> • Wet ISV 	<ul style="list-style-type: none"> • Subsidieverordening Stads- en Dorpsvernieuwing • Meerjarenontwikkelingsprogramma (MOP) 2005 t/m 2009
	Telecommunicatie	<ul style="list-style-type: none"> • Telecommunicatiewet 	<ul style="list-style-type: none"> • Telecommunicatieverordening Gemeente Den Helder
	Wonen, economie en beheer gemeentelijke panden en accommodaties	<ul style="list-style-type: none"> • Leegstandswet • Woningwet • Huurprijzenwet woonruimte • Huisvestingswet • Huurwet • Huursubsidiewet • Wet op de huurtoeslag • Bouwbesluit • Besluit bouwvergunningen- vrije en licht 	<ul style="list-style-type: none"> • Huisvestingsverordening Den Helder • Verordening Woninggebonden subsidies 2007 • Bouwregistratieverordening • Bouwverordening • Bouwverordening logiesgebouwen • Nota Wonen Den Helder • Nota accommodatiebeleid • Nota Verplaatsing woonwagencentrum

		<ul style="list-style-type: none"> • bouwvergunning-plichtige bouwwerken • Besluit woninggebonden subsidies • Wet bevordering eigen woningbezit • Monumentenwet 	<p>G.P. Blankmanstraat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Convenanten woonruimteverdeling • Convenanten Huurschulden-uitzettingen • Welstandsnota • Nota erkerbeleid • Nota antennebeleid • Beleidsnotitie dakopbouwen • Beleidsnota cultuurhistorische waarden • Nota Minder zorgen voor morgen • Nota Toerisme en recreatie
Zorg, Welzijn en Sport	Algemeen welzijn en sport	<ul style="list-style-type: none"> • Wet Maatschappelijke Ondersteuning 	<ul style="list-style-type: none"> • Algemene subsidieverordening Den Helder 2003 • Algemene subsidieverordening 2008 • Deelverordening Ondersteuning publieksactiviteiten • Tijdelijke deelsubsidieverordening "Topsport-Jeugdfonds" • Verordening Voorzieningen Wet Maatschappelijke Ondersteuning gemeente Den Helder 2008 • Nota Sport, wat ons beweegt • Nota Samenspel (Breedtesportstimulering en project Buurt, Onderwijs en Sport) • Nota Wonen, welzijn en zorg Den Helder Vitaal • Nota Vrijwilligersbeleid in beweging • Notitie verslavingszorg • Notitie/Plan van aanpak Advies en steunpunt huiselijk geweld • Deelsubsidieregelingen sport (4x) • Beleidsplan WMO 2008-2011 • Criteria subsidie deskundigheidsbevordering vrijwilligers • Subsidieregels emancipatieactiviteiten • Subsidieregels activiteiten van/voor minderheidsgroepen • Subsidieregels sociaal-culturele activiteiten • Beleidskader noodopvang uitgeprocedeerde vreemdelingen • Stedelijk Kompas Kop van Noord-Holland • Notitie Openbare Geestelijke Gezondheidszorg (OGGZ)
	Gehandicaptenzorg	<ul style="list-style-type: none"> • Wet Maatschappelijke Ondersteuning 	<ul style="list-style-type: none"> • Besluit Maatschappelijke ondersteuning 2008
	Kinderopvang	<ul style="list-style-type: none"> • Wet basisvoorziening kinderopvang 	<ul style="list-style-type: none"> • Verordening Wet kinderopvang gemeente Den Helder • Deelsubsidieverordening peuterspeelzalen 2005

			<ul style="list-style-type: none"> • Verordening kwaliteit peuterspeelzalen 2005 • Beleidsregels eigen bijdrage kinderopvang sociaal-medische indicatie
		<ul style="list-style-type: none"> • Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten 	<ul style="list-style-type: none"> •
Jeugd, onderwijs en cultuur	Verzorgen basis- en speciaal onderwijs	<ul style="list-style-type: none"> • Wet Primair Onderwijs • Wet op de Expertisecentra • Actieplan cultuurbereik 2005-2008 • Brede scholen/sport-accommodaties 	<ul style="list-style-type: none"> • Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs gemeente Den Helder • Verordening leerlingenvervoer gemeente Den Helder 2004 • Voorziening ter bepaling van pensioenrechten van sommige hoofdleidsters en leidsters die vóór 1 januari 1956 werkzaam zijn geweest bij het kleuteronderwijs te Den Helder • Verordening Bestuurscommissie Openbaar primair Onderwijs Den Helder • Nota "Leren doe je overal" (incl. deelnota "verder kijken dan je neus lang is") • Kadernota Onderwijs- en Welzijnsaccommodaties 2006-2020 "Samen voor kwaliteit"
	Bestuurscommissie Openbaar Primair Onderwijs	<ul style="list-style-type: none"> • Wet primair onderwijs • OCW-voorschrift Jaarverslaggeving voor de sector PO • Regeling beleggen en belenen OCW • Rechtspositiebesluit Onderwijzend Personeel (RPBO) • CAO – Primair Onderwijs 	<ul style="list-style-type: none"> • Verordening, regelende de bevoegdheden, de samenstelling en de werkwijze van de bestuurscommissie Openbaar Primair Onderwijs Den Helder • Beleidskader bestuurscommissie Openbaar Primair Onderwijs Den Helder • Kadernota Integriteit • Beleid Persoonsgebonden Budget • Meerjarenformatiebeleidsplan • Notitie Personeelszorg • Sollicitatiecode Openbaar Basisonderwijs Den Helder • Spaarloonregeling • Fietsenplan • Privacycode personeel Centrale Directie
	Verzorgen voortgezet onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs	<ul style="list-style-type: none"> • Wet op het voortgezet onderwijs • Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek • Wet educatie- en beroepsonderwijs • Wet op de Expertisecentra 	<ul style="list-style-type: none"> • Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs gemeente Den Helder • Overeenkomst doordecentralisatie huisvesting voortgezet onderwijs • Verordening leerlingenvervoer gemeente Den Helder 2004
	Volwasseneneducatie	<ul style="list-style-type: none"> • Wet educatie- en beroepsonderwijs 	<ul style="list-style-type: none"> • Beleidsnota educatie 2007-2010

	Leerplicht en voortijdig schoolverlaten	<ul style="list-style-type: none"> • Leerplichtwet 1969 • Wet Primair Onderwijs • Wet op het voortgezet onderwijs • Wet educatie- en beroepsonderwijs • Wet op de Expertisecentra 	<ul style="list-style-type: none"> • Instructie voor de leerplichtambtenaar • Nota Leerplicht en RMC opnieuw bekeken (2005)
	Cultuur en lokale media	<ul style="list-style-type: none"> • Mediawet • Wet op het specifiek cultuurbeleid 	<ul style="list-style-type: none"> • Algemene subsidieverordening Den Helder 2003 • Algemene subsidieverordening 2008 • Subsidieverordening kunstbeoefening en bevordering kunstbeleving • Subsidieverordening Helden Restauratiefonds 2007 • Kadernota "Cultuur, horen, zien en beleven"
Volksgezondheid	Ambulance vervoer	<ul style="list-style-type: none"> • Wet ambulancevervoer • Wet collectieve preventie volksgezondheidszorg 	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Noord-Holland Noord • Gemeenschappelijke regeling GGD Hollands Noorden • Nota Lokaal volksgezondheidsbeleid 2003-2006 • Beleidsregels ondersteuning gebruikersinitiatieven gezondheidszorg
	Ongediertebestrijding	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeentewet 	
Werk en inkomen	Sociale inkomensvoorzieningen	<ul style="list-style-type: none"> • Wet werk en bijstand 	<ul style="list-style-type: none"> • Handhavingsverordening 2007 • Re-integratieverordening • Afstemmingsverordening 2007 • Toeslagenverordening 2007 • Verordening cliëntenparticipatie WWB 2007 • Verordening vestiging alleenrecht re-integratie activiteiten • Nota Wet werk en bijstand 2004 <p>Beleidsregels WWB:</p> <ul style="list-style-type: none"> • interen vermogen behorend bij de afstemmingsverordening • saldo lopende rekening bij vermogensvaststelling o.g.v. art. 34 1^e lid onder a WWB • terugvordering en verhaal handhavingsverordening • buiten beschouwing laten vermogen depositofonds • tijdelijke ontheffing arbeid WWB • vrijlating inkomsten art. 31 WWB • bijstandsverlening bij eigen woning bezit • detentie doorbetaling vaste lasten • beleid giften WWB

			<ul style="list-style-type: none"> voorschotverstrekking algemene bijstand rechtstreeks beroep briefadres <p>Beleidsregels bijzondere bijstand/minimabeleid:</p> <ul style="list-style-type: none"> Tegemoetkoming bedrag chronisch zieken en gehandicapten Collectieve verzekering Univé Bijstand en medische kosten Hoogte bijzondere bijstand 18 t/m 20 jaar thuiswonend Hoogte bijzondere bijstand 18 t/m 20 jaar in inrichting Reiskosten voortgezet onderwijs t/m 17 jaar Duurzame gebruiksgoederen Financiële middelen bijzondere bijstand Cultuurbijdrage gemeentelijk minimabeleid Bedrag vergoeding meerkosten maaltijdverstrekking Woonkostentoeslag woning in huur Woonkostentoeslag woning in eigendom Langdurigheidstoeslag in relatie tot beperkte inkomsten <p>Beleidsregels re-integratie:</p> <ul style="list-style-type: none"> Aanspraak op ondersteuning nug-er en anw-er Loonkostensubsidie verordening re-integratie Loonkostensubsidie voormalige ID- en Wiw-banen Rechtstreeks beroep Work-first werkervaringstrajecten Onbetaald werk
		<ul style="list-style-type: none"> IOAW IOAZ Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen 2004 	<ul style="list-style-type: none"> Verordening behandeling aanvragen en bezwaarschriften o.g.v. de wet IOAW 1994 Verordening behandeling aanvragen en bezwaarschriften o.g.v. de wet IOAZ 1994 Samenwerkingsovereenkomst Zelfstandigenloket Alkmaar e.o.
		<ul style="list-style-type: none"> Sociale en Fiscale wetgeving 	<ul style="list-style-type: none"> Verordening kwijtschelding 1996
	Werkgelegenheid	<ul style="list-style-type: none"> Wet werk en bijstand Wet werk en inkomen kunstenaars Wet sociale werkvoorziening 	<ul style="list-style-type: none"> Gemeenschappelijke regeling Gesubsidieerde arbeid Kop van Noord-Holland Verordening vestiging alleenrecht re-integratie activiteiten Beleidsregels loonkostensubsidie voormalige ID- en Wiw-banen Nota Wet werk en bijstand 2004

			<ul style="list-style-type: none"> • Wsw verordening persoonsgebonden budget • Verordening cliëntenparticipatie Wsw • Kadernota 'Meedoen in de Wsw'
	Schuldhulpverlening	<ul style="list-style-type: none"> • Wet op het kredietbeheer • Faillissementswet 	<ul style="list-style-type: none"> • Verordening schuldbegeleidingscommissie • Verordening kwijtschelding 1996 • "Beleidsnota Schuldhulpverlening Gemeente Den Helder is samen doen" • Beleidsregels schuldhulpverlening • Beleidsregels noodfonds